

THEMA-DAG
over
RUDOLF STEINER:

**Wie was hij? En wat is zijn betekenis
voor de mensheid?**

Hans Stolp

juni 2018

De grote Meester van deze tijd

Slank van gestalte was hij, maar er ging zoveel geestkracht, zo'n waarachtige bewogenheid en zo'n doorleefd inzicht van hem uit dat ieder die hem ontmoette, hem als een grootse en indrukwekkende gestalte ervoer. Hij troostte en verwarmde de mensen, riep hen wakker en gaf hen inzicht dat hun leven voorgoed veranderde.

In zijn jonge jaren was er bijna niemand die zijn ware grootheid vermoedde of doorzag. Slechts twee mensen waren daartoe in staat: een eenvoudige kruidenzoeker en een Meester die in het verborgene leefde en werkte.

Pas toen hij naar lichaam en ziel gereed was om zijn opdracht te vervullen, was het Christus zelf die hem riep. Dagenlang stond hij voor het Mysterie van Golgotha en doorgrondde dat. Tot in het diepst van zijn ziel werd hij geraakt. Zo werd hij de dienaar van Christus op aarde.

1879

1891

1899

Vanaf dat moment werd de Geest krachtig werkzaam in hem. Grootse inzichten mocht hij de een na de ander in woorden vatten, zodat de mensen, daardoor geleid, een heel nieuw levensperspectief ontvingen. Op die manier werd hij tot de Meester die de mensheid zo nodig heeft om vanuit de verlorenheid een weg vooruit te vinden: de weg van de geest.

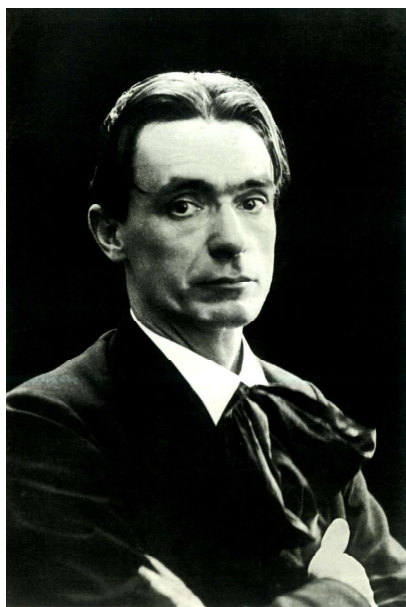
Later mocht hij, steeds als iemand hem daarom vroeg, aanwijzingen geven hoe je die inzichten zou kunnen aanwenden tot een omvorming van de samenleving. Zo ontstond de beweging van de Vrije Scholen, de biologisch-dynamische landbouw, de heilpedagogiek en wat al niet meer.

Nog veel meer had hij ons willen schenken, maar wij mensen konden dat nog niet aan. Daarom keerde hij terug naar de geestelijke wereld om ons van daaruit aan te vuren en te bemoedigen. En ieder van ons stelt hij de vraag: *Wil jij mijn werk voortzetten op aarde?* Vol verlangen wacht hij tot wij ervoor gaan.

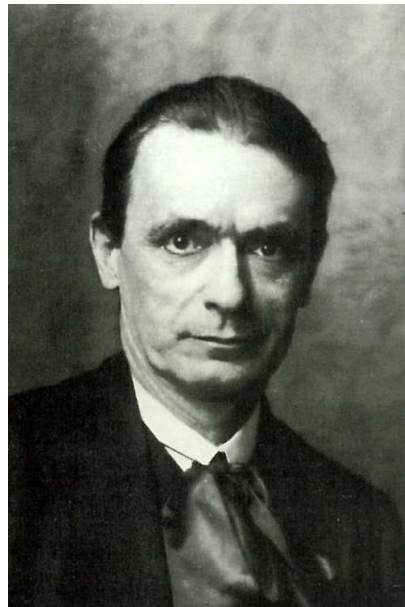
1901

1904

1916

1. Inleiding

Hoe meer ik in zijn boeken lees, hoe groter mijn respect en eerbied voor Rudolf Steiner worden. Helaas zal ik niet al zijn boeken kunnen lezen. Het zijn er gewoon te veel: zo'n 350 in totaal, waarvan er zelfs (tot 2025) nog zo'n 50 moeten worden uitgegeven. De meeste van die boeken bestaan uit lezingen die Rudolf Steiner heeft gehouden en die stenografisch werden vastgelegd.

Wat ik inmiddels van al die boeken gelezen heb, deed mij steeds dieper beseffen: dit is niet zomaar een mens, dit is een heel bijzonder mens die met kop en schouders boven zijn tijdgenoten uitstak. Hem zelf leer je pas kennen door het lezen van zijn boeken. Dat was meteen al de eerste les die ik daarmee opdeed: je mag pas iets over hem zeggen, als je je grondig in zijn werk hebt verdiept. Alleen dan kun je iets begrijpen van de geest die in en door hem werkt.

Hoe meer ik las, hoe meer vragen er in mij opkwamen. Vragen als: wie was hij nu eigenlijk? Wat voor mens was hij? En wat is zijn eigenlijke betekenis voor de mensheid?

Daarom wil ik bij deze lezing de nadruk op die vragen de leggen. Op alle andere Thema-dagen vertel ik steeds weer over wat hij ons allemaal leerde en als inzicht meegaf – en dat is veel. Maar vandaag staat hij zelf in het centrum van onze aandacht. Waarom? Omdat wij hem niet meer persoonlijk kunnen ontmoeten en niet meer door zijn uitstraling en zijn wezen geraakt kunnen worden. Hij overleed immers in 1925. We moeten dus op een andere manier op zoek gaan naar de mens die hij was om ook op die manier een band met hem te kunnen krijgen. Daarom werd ik nieuwsgierig naar wat zijn leerlingen aan hem beleefd hebben. De meeste van hen waren sterke en uitgesproken persoonlijkheden. Zeker geen mensen die zomaar klakkeloos een ander navolgden. Wat zij ons te vertellen hebben over Rudolf Steiner kan ons dan ook inspireren en inzicht geven.

Maar om wat voor mensen gaat het daarbij? Dat zijn bijvoorbeeld, om er maar een paar te noemen:

- De Duitse theoloog Emil Bock
- De Nederlandse arts Ita Wegman
- De Duitse dichter Christian Morgenstern
- De Engelse beeldhouwster Edith Maryon
- De Russisch-Duitse euritmiste Marie Steiner-von Sivers, de vrouw van Rudolf Steiner
- De Nederlandse arts en psychiater Willem Zeylmans van Emmichoven
- De Nederlandse astrologe Elisabeth Vreede
- De Duitse theoloog Friedrich Rittelmeyer

We mogen door hun ogen naar Rudolf Steiner kijken en doorvoelen wat zij aan Rudolf Steiner beleefden.

2. Wat zijn leerlingen vertellen

Zeylmans vertelt over zijn eerste bezoek aan Dornach toen hij 27 jaar was: *Rudolf Steiner is middelmatig groot, slank en haast tenger gebouwd. Dit valt degene die luistert, dadelijk op als iets merkwaardigs, want de stem waarmee hij spreekt is zwaar en machtig. Het is een stem waarvan de klank iets heeft, dat men nooit vergeten kan. Iets diep ontroerends is er in, alsof hij die spreekt het leed der gehele mensheid te dragen heeft.*

Ook vertelt hij dat hij geraakt werd door de houding van Rudolf Steiner: *kaarsrecht*, en hij spreekt over *een houding waarmee hij hemel en aarde verbindt*. Daarnaast werd hij geraakt door de stem van Rudolf Steiner en zijn gedachten: *Die kan ik niet altijd begrijpen, maar ze zijn ook niet alleen om te begrijpen, ze hebben ook nog een heel andere betekenis. Wanneer men voor zijn professoren zat, ging het er steeds om of men wel alles begreep. Hier was dat niet het wezenlijke, het ging om nog wat anders. Maar wat? Ik wist alleen dat het om een andere werking ging.*

Assja Turgenieff was 22 jaar toen ze voor het eerst bij een lezing van Rudolf Steiner was. Ze verstond geen Duits, maar werd desondanks diep geraakt. Later schreef ze: *Pas toen de lezing voorbij was, vroeg ik me diep verwonderd af: Wat is er nu eigenlijk gebeurd? Ik verstond geen woord van de lezing, en toch heb ik bij het luisteren net zoveel beleefd, als wanneer ik alles had verstaan.*

Wat zij bedoelde, maakte **Christian Morgenstern** ontroerend duidelijk in een gedicht:

Hij sprak ...

Terwijl hij sprak verschenen

Tronen, Cherubijnen, Serafijnen.

*Het licht van zon en sterren werd ontstoken
van oord tot oord.*

*Dat alles sprong tevoorschijn door zijn taal,
werd eensklaps zichtbaar in een enkel maal,
de hele hemel werd omlaag gesproken
door zijn woord.*

3. Het geheim van Rudolf Steiner

Opvallend is dat veel leerlingen een bijzondere grootheid in Rudolf Steiner aanvoelden die ze ook wel omschreven als *een geheim*. Zo schreef **Ita Wegman** op een notitieblaadje: *In zijn wezen ligt een geheim besloten*. En tegen haar medewerkers zei ze eens: *Jullie zien hem altijd veel te klein*.

Willem Zeylmans van Emmichoven vertelde dat men in Rudolf Steiner *een kracht beleefde die slechts aan hogere machten kan toebehoren*.

Ook schreef hij: *Hoeveel jaren moeten er nog verstrijken, eer het raadsel van de mens die deze naam droeg, geheel zal zijn doorgrond?*

W. F. Veltman schreef over *een onpeilbaar raadsel*. Ook schreef hij deze veelzeggende woorden: *Wie was deze mens, dat hij in de korte duur van één leven een dergelijk gigantisch werk kon scheppen?*

Andreas Neider schrijft: *Zijn werk getuigt van een grootheid van geest, zoals men die verder alleen aantreft bij de inauguratoren van vroegere culturen*. Een inaugurator is de stichter van een cultuur en tevens een grote ingewijde. Zijn uitspraak houdt dus in dat hij Rudolf Steiner op één lijn ziet met ingewijden als Zarathoestra, Hermes Trismegistos en Mozes. Hij luidt dus een nieuwe cultuur of een nieuw tijdperk in.

Anna Samweber was jarenlang secretaresse en hulp in de huishouding van Rudolf en Marie Steiner in hun Berlijnse tijd. Aan het einde van haar leven (in 1968, toen ze 84 jaar oud was) vertelde ze over een ontroerend gesprek dat ze na afloop van een lezing met Rudolf Steiner had. Ze vroeg hem: *Gedurende de lezing kwam de vraag bij mij op: Wie bent u? Waar was u? Waar zult u zijn?* Rudolf Steiner antwoordde onmiddellijk en (zei ze) tekende een boog voor haar op tafel. Anna vertelde: *Die boog is de rode draad van zijn incarnaties: hij was er al voor het ontstaan van de aarde.* Rudolf Steiner zei haar vervolgens: *Als je dit overweegt, dan zul je, zelfs al in dit leven, ontdekken wie ik ben.*

Wat Anna Samweber vertelt is wel een vergaande uitspraak. Want als ik nadenk over een ingewijde die er al voor het eerste begin van de aarde was en die de aarde in al haar incarnaties begeleidde, dan kom ik zelf uit bij iemand als **Noch** of **Manu**, de grote zonne-ingewijde van Atlantis. Deze was ook de inwijder van de Rishi's, Zarathoestra, Hermes Trismegistos en Abraham. Ik wil hier nadrukkelijk zeggen die ik met deze uitspraak niet bedoel te zeggen dat Rudolf Steiner Manu of Noach is. Wel dat we in hem iemand mogen zien van een zelfde duizelingwekkende grootheid.

Wanneer we dit alles overwegen, wordt ook de volgende opmerking van Willem Zeylmans van Emmichoven duidelijk: *Zo is het werk van Rudolf Steiner als een zaadkorrel, nauwelijks ontkiemd, te midden van de stervende bloemen van onze cultuur.* Mij raakt deze opmerking: onze cultuur is stervende; denk alleen al aan de toenemende verloedering, de graai- en haatcultuur, en het gebrek aan eerbied voor de mensen, de dieren en de natuur. Maar tegelijk wordt ons de kiem van een nieuwe cultuur geschonken – en wel door Rudolf Steiner. Aan ons de opdracht die kiem (of die zaadkorrel) te behoeden, te laten ontkiemen en tot wasdom te brengen!

4. De samenwerking tussen hemel en aarde

In 1934 kreeg Ita Wegman een levensbedreigende ziekte. Ze dacht zelf dat ze sterven. Dat vond ze niet erg: het was een zware tijd voor haar, met veroordelingen, verdachtmakingen en kwaadsprekerij. Dat werd zo erg dat ze een jaar later zelfs uit de Antroposofische Vereniging werd gezet.

Tijdens haar ziekte verscheen de etherische Christus aan haar, samen met Rudolf Steiner (die in 1925 gestorven was). Van deze ervaring ging zo'n kracht uit dat ze na haar ziekte en genezing haar werk voort kon zetten in de geest van Rudolf Steiner, hoe moeilijk dat ook was.

Een jaar later vertelde ze dat Rudolf Steiner in de geestelijke wereld al de zijnen om zich heen verzamelt om samen met hen de toekomst op aarde voor te bereiden. Dát was het, wat ze tijdens haar ziekte ervaren had!

Ook vertelde ze dat deze gemeenschap daar voorbereidend werkt aan een nieuwe cultuur die hier op aarde dwars door verval en afbraak heen geboren zal worden. En, zo vertelde ze, deze gemeenschap zal een brug vormen tussen hemel en aarde en zal de leerlingen die hier op aarde het werk van Rudolf Steiner voortzetten, inspireren, bemoedigen en geestelijke kracht schenken. Dat geldt dus ook voor onze tijd: allen die zichzelf als leerling van Rudolf Steiner ervaren, mogen op die hulp rekenen.

Toen Michael Bauer ernstig ziek was, zei Rudolf Steiner (die toen nog op aarde leefde) tegen hem: *Je weet wel, hoe je mij bereiken kunt, ook als wij fysiek niet bij elkaar kunnen komen.* Deze bijzondere woorden gelden natuurlijk ook nu, nu hij in de geestelijke wereld leeft: zijn leerlingen kunnen zich met hem verbinden en hem in de geest bereiken.

Aan Ita Wegman schreef Rudolf Steiner eens dat als mediteerde, hij samen met haar mee-mediteerde: dus ook dat is mogelijk: om hem uit te nodigen om samen met ons te mediteren, zodat onze meditatie grotere kracht krijgt.

Rudolf Steiner hielp de mensen ook in hun droom. Assja Turgenieff vertelde eens dat ze met het probleem zat hoe ze eurytmisch een tweeklank (zoals de eu in Teufel) moest uitbeelden. Dat moest ze weten in verband met de voorbereiding van een uitvoering van

de Faust van Goethe. Toen verscheen Rudolf Steiner die nacht aan haar in een droom en deed haar voor hoe het moest. Bij de volgende toneelrepetitie kwam Rudolf Steiner kijken, *en bij het desbetreffende gedeelte*, vertelde Assja Turgenieff, *keek hij vluchtig even mijn kant op*.

Zo kan hij ook nu in onze dromen verschenen (en daarover heb ik inmiddels al heel wat voorbeelden gehoord).

5. Leven tussen twee werelden

Rudolf Steiner was de oudste van drie kinderen. Zijn jongere zusje Leopoldine kwam hem soms tegemoet als hij van school kwam (10 km lopen) en droeg dan het laatste stuk zijn schooltas voor hem. Zijn broer Gustav was doofstom. De zorg voor hem heeft Rudolf veel geleerd en heeft o.a. bijgedragen aan zijn latere aanwijzingen voor de heilpedagogiek.

Zijn vader was boswachter en dus een natuurmens. Toen hij trouwde werd hij ontslagen en werd hij eerst telegrafist en later stationschef. Rudolf heeft daardoor zijn jeugd op verschillende stations doorgebracht: Kraljevic (aan de grens met Kroatië), Pottschach en Neudörfel (in Hongaars taalgebied). Deze verhuizingen stempelden hem en maakten hem tot buitenstaander. Dat was typerend voor het gevoel van vreemdeling zijn, dat hij zijn hele leven gekend heeft. Zelf sprak hij eens over '*Vaterlandslosigkeit*'.

Het gezin waarvan hij deel uitmaakte leefde in een sfeer van eenvoud, en kende armoede. Vandaar dat een van zijn latere leerlingen, Professor Hiebel, schreef: *In grote armoede en in uiterst bescheiden en eenvoudige omstandigheden, begon een komende koning van de geest aan zijn aardse leven*.

Van kind af aan leefde Rudolf Steiner in twee werelden: de geestelijke wereld, en de aardse wereld die met de zintuigen beleefd wordt. In de natuur (de uitgestrekte bossen met zijn vele natuurwezens) beleefde hij vooral de geestelijke wereld, op het station de wereld van de techniek: de trein, het spoor, de telegrafie. Bovendien was er een spinnerij vlakbij het station.

Toen hij zeven jaar oud was, was hij op een dag alleen in de stationswachtkamer. Toen kwam er plotseling een vrouw binnen die wel een familielid moest zijn: ze leek sterk op zijn moeder. Toen liet

ze zien hoe ze een einde maakte aan haar leven, liep vervolgens naar de kachel en verdween daarin. Later kwam er een brief, waarin werd geschreven dat de zuster van zijn moeder een einde aan haar leven had gemaakt. Maar toen Rudolf Steiner een paar dagen eerder iets over zijn ervaring met zijn tante had verteld tegen zijn moeder, was haar reactie alleen maar: *Du bist ein dummer Bub*. Dat leerde hem om terughoudend te zijn met het praten over geestelijke waarnemingen.

Het onderwijs op school vond hij *een kwelling voor de ziel*. Op zijn twaalfde kon hij nog steeds niet goed schrijven. Later vertelde hij dat hij juist daardoor bepaalde hindernissen niet had opgebouwd die het geestelijk schouwen belemmerden.

Op school vond hij een meetkundeboek. Dat mocht hij van de meester lenen. Het lezen van dit boek, vertelde hij, gaf hem *zijn eerste ervaring van intens geluk*. Hoe was dat mogelijk? In de meetkunde gaat het om cirkels, parallellogrammen, vierkanten, evenwijdige lijnen, hoeken van 90 graden, 45 graden enzovoort: allemaal vormen die je innerlijk moet voorstellen, maar niet met de zintuigen kunt zien. Dat gold ook voor zijn helderziende ervaringen: die kon je ook niet waarnemen met de zintuigen, alleen innerlijk. Maar net zoals de wiskunde doordacht en bewezen kan worden, moest dat (concludeerde Rudolf Steiner) ook mogelijk zijn voor zijn helderziende ervaringen. Zijn hele verdere leven heeft hij besteed aan het opbouwen van een (geestes)wetenschap waarmee je deze geestelijke waarnemingen wel aantonen en doordenken kunt. Daarbij leerde hij met vallen en opstaan dat je een hoger bewustzijn nodig hebt om verder te komen in de geestelijke wereld en daar onderzoek te kunnen doen. Dat wil zeggen dat er een omvorming van denken, willen en voelen nodig is om dat hogere bewustzijn te verwerven.

Dit alles moest hij volledig alleen doordenken en bewust worden: hij kon dat met niemand delen. Alleen dat al maakt iets duidelijk van de eenzaamheid van de weg die hij in zijn leven ging.

6. De tijd van beproeving in Berlijn

In Wiener Neustadt ging Rudolf Steiner naar de middelbare school. Daarna ging hij naar Wenen om te studeren aan de Technische Hogeschool. Na zijn studie vertrok hij naar Weimar in Duitsland: koningin Sophie (dochter van koning Willem II van Nederland) zocht iemand die het nagelaten natuurwetenschappelijke werk van Goethe zo kon bewerken dat het uitgegeven kon worden.

In 1897 (36 jaar oud) ging hij naar Berlijn. De vijf jaren die volgden, waren jaren van beproeving. Ahrimanische wezens wilden op alle mogelijke manieren de stap naar het hogere denken verhinderen die Rudolf Steiner bezig was te realiseren. Ook stond hij in die jaren op de drempel van de levensfase, waarin de geest actief werkzaam in hem zou worden – en ook dat wilden de Ahrimanische wezens zoveel mogelijk tegengaan.

In die tijd van beproevingen werd zijn innerlijke aandacht geleid naar de ontwikkeling van het christendom. En wat hij toen vond, bood hem een uitweg uit de crisis. Tot dan toe had hij alleen het kerkelijke christendom met zijn dogma's gekend. Maar nu vond hij een ander christendom: hij vond de kosmische Christus die zich bij de Doop in de Jordaan in de mens Jezus van Nazareth had belichaamd.

In diezelfde tijd kreeg hij een allesbeslissende Christuservaring.

Hij vertelt zelf – uiterst terughoudend – dat *hij geestelijk stond voor het Mysterie van Golgotha*. Waarschijnlijk was dat een ervaring die dagenlang duurde. Hij noemde die ervaring *de meest innerlijke en ernstige inzichtviering*. Vanaf dat moment kon hij in de geestelijke wereld het spoor van de kosmische Christus volgen: hij kon dat lezen in de Akasha-kronieken.

Pas nadat hij de Akasha-kronieken had onderzocht, vergeleek hij datgene, wat hij daar had gevonden met de Evangeliën, en de gnostische en mystieke geschriften. Daarbij kwam hij tot de ontdekking dat de evangeliëschrijvers geen verslaggevers waren, maar zieners. De crisis waar hij doorheen ging was als een sterven en opnieuw geboren worden (op een hoger niveau). Pas na deze crisis was hij klaar voor zijn levenstaak en kon de geest op een onvoorstelbaar grootse manier werkzaam worden in hem. Peter Selg zegt daarover: *Afgronden heeft hij moeten doorstaan voordat hem de echte, bovenzinnelijke kennis geschonken werd.*

7. Het schouwende bewustzijn

Rudolf Steiner beschrijft de manier waarop hij zijn inzichten verwierf, als volgt: *Wat de geestelijke wereld mij tegemoet droeg nam ik in mijn ziel op; dat ontwikkelde zich daar tot ideeën, dat kon de vorm van gedachten aannemen.* Dat wil zeggen: in de Akasha-kroniek zag hij beelden. In zijn ziel ontwikkelden die beelden zich tot inzichten en ideeën, en vervolgens vond hij aardse woorden om die ideeën tot uitdrukking te brengen. Vandaar dat Peter Selg schrijven kon: *Hij ging net zo exact met de geestelijke wereld om als de geoloog met de aarde, en bracht zijn belevissen zo naar de aarde dat het huidige denken het kan begrijpen.*

Rudolf Steiner vroeg zijn leerlingen dan ook niet om hem te geloven. Hij vroeg zijn hoorders hun denkkracht in te zetten om te begrijpen wat hij hen zeggen wilde.

Hij zag veel, waarover hij niet sprak. Iemand vertelde dat hij eens samen met Rudolf Steiner in Berlijn wandelde. Plotseling was Rudolf Steiner als in diepe ontreddeering blijven staan. De man vroeg: *Dr. Steiner, wat is er met u aan de hand?* Toen had Rudolf Steiner gewezen op de huizen in de straat en gezegd: *Te beseffen dat dit er eens allemaal niet meer is.* Hij schouwde dus de komende vernietiging van Berlijn die in de Tweede Wereldoorlog daadwerkelijk plaatsvond.

Rudolf Steiner noemde zijn vermogen om onderzoek te doen in de geestelijke wereld *zijn schouwende bewustzijn*. Dat vermogen was totaal nieuw! Tot dan deden sommige mensen halfbewuste helderziende waarnemingen op, waarnemingen in de sfeer van het droombewustzijn of als medium. Maar Rudolf Steiner kon volbewust opstijgen tot in de sfeer van de Akasha-kroniek om daar vele nieuwe inzichten op te doen. Zo kreeg hij inzicht in de verschillende incarnaties van de aarde, in het Mysterie van Christus, in de Christus-impuls die als het hoger Zelf in ons geboren wil worden en in de wederkomst van Christus, ofwel zijn verschijning in de etherische wereld. Daarbij nam hij de geestelijke wereld net zo exact waar als de aardse wereld.

Tegen Ita Wegman zei hij eens: *Ik ben tegelijk op de aarde en in de hemel. Als ik jou zie, zie ik ook jouw bovenzinnelijke wezen dat mij betekenisvolle dingen vertelt.*

8. Zijn weg naar de Antroposofische Vereniging

In 1900 nodigden de Graaf en de Gravin Brockdorf hem uit om een lezing te geven voor de Theosofische Vereniging. Dat was meteen een succes; zo kwam het dat hem al in 1902 werd gevraagd voorzitter te worden van de Duitse sectie van de Theosofische Vereniging. Dat deed hij, op voorwaarde dat Marie von Sivers hem zou bijstaan als secretaresse, ofwel zijn rechterhand. Nu had hij eindelijk een esoterisch thuis gevonden. Hij begon met lezingen over de mysticus Angelus Silesius (die omstreeks 1650 leefde). Daarna volgde een serie lezingen over de Christus.

Al snel ontstond er een fundamenteel verschil van inzicht met Ann Besant, de leidster van de Theosofische Vereniging. Zij zag de Christus als een van Meesters, en niet als een kosmisch wezen dat zich eens belichaamd had in de mens Jezus van Nazareth. Ann Besant schoof daarentegen de jonge Indiër Krishnamurti naar voren als de wedergekomen Christus. Het verschil van inzicht ging zover dat de Duitse sectie in 1913 buiten de Theosofische Vereniging werd gezet. (Het is veelzeggend dat niet Rudolf Steiner de breuk voltrok, maar Ann Besant!)

Gelukkig hadden enkele vooruitziende vrienden al een jaar eerder de Antroposofische Vereniging opgericht: een slapende vereniging die echter in 1913, direct na de uitsluiting (uit de Theosofische Vereniging) actief werd. Een dag na de uitsluiting kwam de Antroposofische Vereniging al bij elkaar! Overigens zijn de namen veelzeggend: theosofie betekent *de wijsheid over God*, antroposofie betekent *de wijsheid over de mens*: bij Rudolf Steiner gaat het immers om de weg naar menswording, ofwel de weg naar de waarachtige mens zoals God die bedoeld heeft.

9. Dornach en het Goetheanum

Van het moment dat Rudolf Steiner in 1900 lezingen begon te geven, schonk hij de mensheid een onvoorstelbaar grootse stroom van inzichten. In totaal gaf hij 6000 lezingen, waarvan 2/3 werd gestenografeerd. De uitgave van zijn boeken was tot 1948 (het jaar van haar dood) het werk van Marie Steiner.

München werd al gauw en heel vanzelfsprekend het centrum van alle activiteiten (eerst van de Theosofische Vereniging en daarna

van de Antroposofische Vereniging). Zo vond daar in 1907 het wereldcongres van de Theosofische Vereniging plaats. Ook werden daar de mysteriedrama's opgevoerd. Zo ontstond al snel het plan om in München een permanent gebouw, de Johannesbau, neer te zetten. Maar in 1911 wezen de plaatselijke autoriteiten het bouwplan af. Daarop kreeg Rudolf Steiner een stuk bouwgrond in Dornacht (in Zwitserland, in de buurt van Bazel) aangeboden. In de jaren daarop werd Dornach het centrum van de Antroposofische Vereniging en werd daar het (eerste) Goetheanum gebouwd. Overigens zei Rudolf Steiner: *Dat de bouw niet hier (in München) kan plaatsvinden, is ons karma.*

10. De vele werkgebieden

Rudolf Steiner gaf pas aanwijzingen voor bepaalde ontwikkelingen, als hem daarnaar gevraagd werd. De vragen moesten duidelijk vanuit de mensen zelf komen, zodat de aanwijzingen van Rudolf Steiner zich ook werkelijk konden verankeren in de zielen van de mensen. Laat me een aantal voorbeelden van die vragen mogen geven:

Zo vroeg **Clara Smits** hem: *Zou het niet mogelijk zijn door bepaalde bewegingen via het etherlichaam een genezende werking uit te oefenen op het fysieke lichaam?* Als antwoord op die vraag gaf Rudolf Steiner aanwijzingen die hebben geleid tot de euritmie.

Emil Nolt, directeur van Waldorf Astoria (een sigarettenfabriek) vroeg in 1919 of Rudolf Steiner leiding wilde geven aan een school voor arbeiderskinderen. Die vraag leidde tot de oprichting van de eerste Vrije School ter wereld. In 1923 werd de eerste vrije School in Nederland opgericht, in Den Haag.

Drie mensen uit Jena (medewerkers van het tehuis Lauenstein) vroegen hem hoe je gehandicapte kinderen zou kunnen helpen. Uit die vraag en het antwoord daarop, ontstond de heilpedagogiek.

Op een vraag van **Ita Wegman** ontstond de antroposofische geneeskunde.

Graaf en Gravin Keyserlingk vroegen namens hun boeren aanwijzingen voor een spirituele landbouw. Daaruit ontstond de biologisch-dynamische landbouw.

Achteraf komt natuurlijk de vraag op: wat hadden wij hem allemaal nog meer kunnen vragen! Doordat we dat niet gedaan hebben, is ons veel onthouden gebleven.

11. Veroordeling en aanslagen

Rudolf Steiner las eens een rondschrijven van katholieke zijde voor: *Het is nu tijd om het allergrootste gevaar voor de wereld voorgoed te vernietigen, de antroposofie.* Daarna vouwde Rudolf Steiner het papier dicht en zei: *Deze mensen weten ons tenminste te waarderen!* (Dat wil zeggen: zij begrepen de allesbeslissende betekenis van het leven en het werk van Rudolf Steiner!)

Critici beschreven Rudolf Steiner als charlatan of als oplichter. Anderen noemde hem een psychiatrisch geval.

Anna Samweber vertelt hoe hij eens aan een aanslag ontsnapte: ze had een man die een aanslag op hem wilde plegen, niet zomaar toegelaten tot Rudolf Steiner. Maar de grootste aanslag werd op hem gepleegd bij de brandstichting van het eerste Goetheanum. Daarna begon ook zijn ziekte: zijn etherische lichaam raakte nog verder los. Tegen Ita Wegman zei hij: *In vergelijking met andere mensen ben ik al gestorven. Mijn ik en mijn astrale lichaam vullen het etherische lichaam aan.*

12. De rijkste jaren uit het leven van Rudolf Steiner

In 1923 en 1924 gaf Rudolf Steiner een stroom van nieuwe inzichten en bevorderde hij allerlei initiatieven (zie onder punt 10). Op 25 december 1923 had de beroemde Kerstbijeenkomst plaats. Daar werd besloten om de Antroposofische Vereniging en de antroposofische beweging (= Rudolf Steiner) met elkaar te verbinden. Tot dan stond de Antroposofische Vereniging los van Rudolf Steiner: hij was geen voorzitter, geen bestuurslid en gaf 'alleen maar' lezingen binnen de vereniging. Los daarvan bestond de antroposofische beweging: het kanaal, waardoor kosmische wijsheid naar de aarde stroomde. Deze beweging viel samen met Rudolf Steiner. Nu worden beiden: vereniging en beweging, één.

Rudolf Steiner verbond met deze daad zijn karma met dat van de Antroposofische vereniging, ofwel: nam het karma van de vereniging op zich. Waarom deed hij dat? Het was belangrijk dat nu de Antroposofische Vereniging het kanaal zou worden voor de kosmische wijsheid: dan zou dit kanaal ook blijven bestaan na de dood van Rudolf Steiner. Maar de belangrijkste vraag daarbij was of de geestelijke wezens deze stap zouden accepteren. Vol vreugde maakte Rudolf

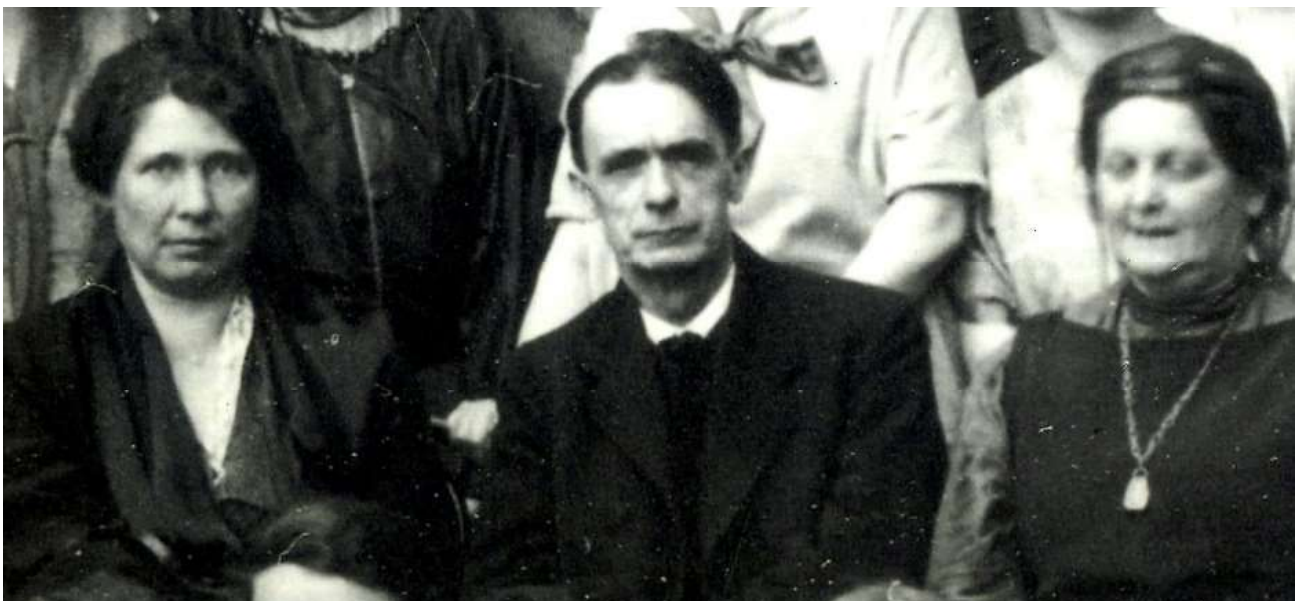
Steiner in mei 1924 bekend dat de geestelijke wereld deze stap gezegend had en dat daardoor een stroom van nieuwe inzichten mogelijk werd. Ita Wegman schreef daarover: *Hoe straalde het gezicht van onze meester, hoe intens gelukkig was hij zelf daarover!*

13. Ziekte en dood

Toen werd Rudolf Steiner ziek: op 28 september 1924, een dag voor het Michaëlfest. Aanvankelijk sprak hij over oververmoeidheid. Maar vanaf januari 1925 sprak hij over karma-werkingen. Hij zei tegen Ita Wegman: *Er bestaat een discrepantie tussen wat ik wil en wat ik daarover tegen de leden gezegd heb, én wat door de leden in hun ziel wordt opgenomen en begrepen.* Opvallend is dat Rudolf Steiner op zijn sterfbed geen verdere aanwijzingen gaf: niet hij persoonlijk was het kanaal voor de geestelijke wereld, maar de Vereniging.

Tijdens zijn ziekte lag hij in de Schreinerei, aan de voet van het Christusbeeld (de Mensheidsrepresentant). Hij werd daar ruim zes maanden lang door Ita Wegman en dr. Noll verzorgd. Lang dacht Rudolf Steiner nog dat hij zou genezen. Maar op een dag zei hij tegen Ita Wegman dat het anders zou aflopen. Ita Wegman schrijft: *Het was alsof er een conferentie had plaatsgevonden in de hemel, waar werd besloten tot de terugkeer van Rudolf Steiner.*

1924

De laatste dagen nam Ita Wegman een zekere treurigheid waar. Op 30 maart 1925, om 10 uur, keerde hij terug naar de geestelijke wereld. Ita Wegman vertelt daarover: *Het was als een wonder. Hij ging alsof het vanzelf sprak. Hij keek een poosje rustig voor zich uit, zei nog een paar lieve woorden tegen mij, sloot met bewustzijn zijn ogen en vouwde zijn handen dicht. Hij stierf heel bewust.*

De **crematieplechtigheid** werd verricht door **Friedrich Rittelmeyer**, volgens het ritueel van de Christengemeenschap. Rittelmeyer vertelt: *Bij de wijding viel er een druppel van de wijborstel op het midden van zijn voorhoofd, en glansde daar gedurende de hele plechtigheid als een stralende diamant. Het licht van de vele kaarsen werd in die stralende diamant gespiegeld, net zoals de vele openbaringen van licht uit hoge werelden gespiegeld werden door deze geest.*

*Ik zou elk mens
vanuit de geest van de kosmos
willen doen ontvonken,
zodat hij een vlam wordt
en vurig
zijn diepste wezen ontvouwt.*

Rudolf Steiner

14. Het lijden van Rudolf Steiner en onze opdracht

Tot op het laatst heeft Rudolf Steiner gehoopt dat het zou lukken een geestelijke gemeenschap te vormen, die bereid was zich met al zijn krachten in te zetten voor het werkzaam worden van de Christus-impuls.

Als dat gelukt zou zijn, zou de Tweede Wereldoorlog voorkomen zijn!

Dat hing samen met *de sociale driegeleding*: de omvorming van de samenleving in drie aparte en zelfstandige delen:

Het geestelijk-culturele leven (onderwijs, religie en kunst) – in een sfeer van **vrijheid**,

Het rechtsleven (rechtspraak en politiek) – in een sfeer van **gelijkheid**,

Het economische leven in een sfeer van **broederlijkheid**.

Wat toen niet lukte, blijft als opdracht staan voor de huidige tijd! Op allen die zich een leerling van Rudolf Steiner voelen, heeft hij zijn hoop gevestigd. En vanuit de geestelijke wereld stroomt hen zijn hulp, zijn inspiratie en zijn liefde tegemoet!

Rudolf Steiner in de Schreinerei aan het werk aan de Mensheidsrepresentant

Het eerste Goetheanum in Dornach

STICHTING 'DE HERAUT'

AGENDA

Voor andere themadagen van Hans Stolp
(georganiseerd door stichting 'De Heraut')

zie

www.stichtingdeheraut.nl

Op deze website vindt u onder menu-item themadagen
ook de gepresenteerde afbeeldingen
en de digitale versie van dit boekje.

Voor Inlichtingen en opgave voor een themadag

Secretariaat Stichting De Heraut

Uitstroom 1, 5345 RX, Oss

Tel: 0412644856

Email: secretariaat@stichtingdeheraut.nl

De website van Hans Stolp is:

www.hansstolp.nl

Meer over het Esoterisch Christendom

kunt u vinden op de website

www.esoterischchristendom.nl